

«ZAMANIN RƏNGLƏRİ»

PUBLİSİSTİN DÜŞÜNCƏ MÜSTƏVİSİNDƏ

1. «Çarpışan zaman»da imkanlar və iddialara münasibət

2. HADİSƏLƏRƏ PUBLİSİST BAXIŞI (Problemlər və həlli yolları)

Dünya siyasət tarixinin biliciləri və idarəediciləri sırasında qələmi olanların yazılarını heç də ədəbiyyat sahəsində Nobel mükafatı laureatlarından az maraqlı oxumurlar. Məsələn, bu gün maraqlıdır ki, Şah İsmayıl (şair), Sultan Səlim (şair), Napoleon Bonapart, Bismark, Bençamin Franklin, Core Vaşinqton, Avraam Linkoln, Lenin, Stalin, Mao Tszedun, Hitler, Çorçil, Nelson Mandela və nəhayət, bir az müasir yaşama ilə dövrümüzdə tərəf yönəlsək, Bakıxanov, Axundov, Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, Əlimərdan bəy Topçubaşov, Nəriman Nərimanov... bu sırada çoxlu adlar çəka bilər ki, onların məktubları, şəxsi yazışmaları, bir sözlə, yazı yadigarlarına maraqlı olmaq istəyirik, hətta get-gedə artır. Çorçil publisist yazılmasına görə Nobel mükafatına layiq görüldü. Yaxud Nərimanovun Stalinə məktubları heç də dünya siyasətini düzənləmək baxımından Çorçilin dünya siyasətinə nəzarini ifadə edən yazılardan az əhəmiyyətli deyil (Son vaxtlar yazıçı-publisist Elmira Axundovanın "Xalq yazıçısı" fəxrli adına layiq görülməsi də bu sıranı davamı kimi qəbul etmək olar). Bütün bunlar onu göstərir ki, düşüncənin publisistik forma ilə ifadəsi cəmiyyətin mənavi həyatında az rol oynamır. Demək, dünya düşüncə arenasında cəmiyyətə birbaşa ünsiyyətə olmaq motivi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Bizim üçün günümüzün hadisələrinə düzgün münasibət, hadisələrin arxasında gizlənməmiş həqiqətləri aşkar çıxaran münasibət xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu yəndə cəmiyyətə üzəbuş danışmaq gücündə olan siyasətçilərdən fərqli olaraq fikir və düşüncələrinin siyasi tərəfگیرlik güdmədən bildirdən publisistlərin mövqeyi xüsusi ilə əhəmiyyətlidir. Çünki publisistlər (əlbəttə, siyasi, mənavi mənafe güdməyən publisistlər) daha qərəzsiz və daha tərəfsiz mövqedən düşüncələrinin şərh edərlər. Bu sırada Qulu Məhərrəmli xüsusi yeri var. O, artıq özünün müstəqil düşüncə adamı imicini yaradıb. Təqdir olunan tərəf budur ki, bu gün onun müstəqil düşüncə adamı olduğunu təsdiq edir, siyasi hadisələrə ekspert rəyini məqbul hesab edirik. Amma səhbət çox qarışıq bir dövrdən, hələ hadisələrin (hərbi, siyasi, iqtisadi və s.) kifayət qədər aydın olmadığı bir dövrdən gədir. O dövrdən ki, Azərbaycan mənavi mühtisi sarsıntı keçirirdi. Siyasətə axıracan qarışmaq istəmədi. Siyasəti mühtisi dünya siyasi arenasının hansı tərəfdən daha güclü külek əsəyini dəqiq kəsdirə bildirdi. Məhz bu dövrdə Qulu Məhərrəmli açıq söz üslubu ilə oxucusu (dinləyicisi) ilə danışmaq imkanına malik idi. Bu imkan onun müstəqil düşüncə sistemine bağlılıqından irəli gəlirdi. Düşüncə

nin hansı tərəfində çıxış etməyindən asılı olmayaraq, o, həqiqiyyətə, doğruya demək yolunu seçmişdi.

Bəzən həqiqiyyət demək heç də asan olmur. Məddahlar ekran, tribuna imkanına malik olurlar. Onlar dünya hadisələrinə, siyasi arenanın ziddiyyətlərinə vaxit olmadan qulluq etdikləri siyasi platformanın tərəfini saxlamaq niyyətini ifadə etmək yolu ilə ucuz tərəflər yağdırırlar. Ancaq hadisələri izah etmək, hadisələrə obyektiv publisist baxışı ilə münasibət göstərmək hər hansı söz sahibindən xüsusi bilik, bacarıq, cəsarət, intellekt imkanı tələb edir. Və Qulu Məhərrəmli belə bir zamanda siyasi tərəfگیرlik dividenti qazanmaq yolu tutmur. O, prosesləri ümumdünya siyasi səviyyəsində şərh etməyə çalışır. Beləliklə, biz Qulu Məhərrəmli hadisələrə publisist baxışında aydın və qətiyyətli fikir adamı kimi görürük. Hətta Qulu Məhərrəmli siyasi silloqizmlərdən, kütləvi oxucuya aydın olmayan terminlərdən mümkün qədər qaçaraq Azərbaycan mühtisi üçün daha aydın olan ifadə tərzlərindən yararlanır. Hətta yeri gələndə Molla Nəsirəddin lətifəsindən də...

ABŞ-in "göy muncuğu" kimdədir? "Yeni dünya", 4 may 1995.

Bu yazıda Qulu Məhərrəmli mətləbi izah etmək üçün məşhur Molla Nəsirəddin lətifəsinə istinad edir. Ancaq bu barədə heç nə demir. Konkret olaraq ABŞ-in mövqeyini şərh etmək, bu mövqeyi kimə nə dərəcədə sərfəli olduğunu anlatmaq istəyir. Ən başlıcası, real nəticə olaraq Amerikanın bu istəyindən kimin nəyi qazanacağını xalq ironiyası ilə diqqətə çatdırır. Bəri başdan xalq ironiyasının mahiyyətini biz açıqlayaq. Latifədə belə deyilir (Qulu Məhərrəmli lətifəni xatırlatmış): Molla Nəsirəddin deyilənə görə çoxarvadlı olub. Arvadları da bir-biri ilə ardicil mübahisə edir, Mollanın kimi çox istədiyinin iddiası ilə bir-biri ilə çekişirlər. Molla Nəsirəddin bu cəngəldaldan yaxa qurtarmaq üçün onların hərəsinə bir göy muncuq alıb verir və arvadlar dava edib onun kimi çox istədiyi açıq-aydın soruşmaq üçün yanına gələndə Molla Nəsirəddin cavab verir: göy muncuq kimdədirsə onu çox istəyirəm. Beləliklə, mübahisə kesilir, amma tərəflər sadələşməyib bilmirlər ki, hərəde bir göy muncuq var. Qulu Məhərrəmli xalq ironiyası ilə oxucusuna (dinləyicisinə) çatdırır ki, dünyanın superdövləti olan ABŞ, əslində, ondan əmin-amanlıq, kömək uman hər kəsə ümumi ictimaiyyətdən gizlin olan vədlər (göy muncuq) verir. Qulu Məhərrəmli hadisələrə aydın baxışını, düşüncə tərzini çatdırmaq üçün onun məntəkindən olduğu kimi yararlanmaq, əslində məlullif haqqında gələcək

nəsilə müəyyən təsəvvürə imkan yaratmış olar: "SSRİ dağıldıqdan sonra onun varisi Rusiyanın Şərqi Avropada, Şərqi və Cənubi Asiyada nüfuz və təsir dairəsinin məhdudlaşdırılması prosesi davam etməkdədir. İndi Şərqi Avropada bu proses Ukrayna-Moldova xəttində, cənubda isə Qafqaz hüdudlarındadır. İstər-istəməz indi dünya siyasətində hadisələrin vaxtı ilə Napoleonun söyləmiş olduğu belə bir müddəa ilə yanaşılır ki, hər bir ölkənin siyasəti və bu ölkənin özünə münasibəti xeyli dərəcədə onun tutduğu coğrafi vəziyyəti görə müəyyənləşir. Bu mənada hazırda Qafqazda gedən proseslər məhz bu yönümdən yanaşılması təməlinə təbii və Azərbaycanı müəkkəb proseslər də bu ümumi axından kənarında deyildir. Dünya kommunikasiya xətlərinin qovşağında olan Azərbaycan və Qafqazıyanın digər respublikalarına təkcə ona görə ayaq açmırlar ki, bu torpaqlar zəngin sərvətlərə malikdir. Həm də nəhəng dövlətlərin regiona gəlmək və möhkəmlənmək istəyi bu kommunikasiya xətlərinə nəzarəti ələ keçirməkdir. Amma bu regionda qərar tutmaq formaları çox müxtəlifdir. Hazırda regionda geniş hərbi-siyasi imkanlara malik olan Rusiyanın Türkiyə və ABŞ kimi rəqiblərinin meydana çıxması Qarabağ, Osetiya, Abxaziya, hətta Çeçenistan kimi müharibə ocaqlarını meydana çıxır. Ona görə də Qərb icmalçılarının çoxu bu fikri qəbul edir ki, Qarabağ münaqişəsi həm də Qafqazıya regionunda böyük dövlətlərin öz maraqları uğrunda apardığı və hələ də oyun qaydaları müəyyənləşdirilməmiş mübarizənin təzahürü kimi görünməkdədir. Təəssüf ki, indi bu mübarizə daha kəskin maneəvlər mərhələsinə qədəm qoymuş və o, əslində, daha çox "regionda kim-kimi sıxışdırmaq" şüarı altında gədir. Yəni bir tərəfdən Rusiya müxtəlif yollarla Qafqazıyada möhkəmlənməyə və öz təsirini artır-

mağa çalışır, digər tərəfdən isə ABŞ bu təsiri neytrallaşdırmağa və əlbəttə, region dövlətlərinə köməkdə atmağa cəhd göstərir. Lakin diqqətli cəlb edən budur ki, Qafqazıyanı Rusiyanın təsirindən uzaqlaşdırmaq üçün başqa regionlardan fərqli olaraq Amerika burada daha müəkkəb və olduqca incə siyasi kombinasiyalara əl atır. Yəni Moskvadan fərqli olaraq Vaşinqton Azərbaycana və Ermənistanla, demək olar ki, eyni münasibət bəslədiyini nümayiş etdirir. Ona görə də indi bizdə "ümidimiz Amerikaya idi, o da Ermənistanla dostlaşdır" fikrinin kifayət qədər əsası vardır. Yəni ABŞ tərəflərə münasibətdə hər iki respublikanın spesifik milli cəhətlərini ön plana çəkir. Məsələn, əgər ermənilərin genosid günün deyilən şivən qopardığı 24 aprel münasibəti ilə prezident Klinton bu xalqa bir amerikasayağı ürək yandırarsa, digər tərəfdən o, Azərbaycan ictimai fikrinə də aparıcı məqam sayılan dövlət müstəqilliyinə təminat verilməyindən danışır. Digər tərəfdən ABŞ-in hər vaxtla Ermənistanla Türkiyənin yaxınlaşmasında təkid etməsi göstərir ki, Vaşinqton bu regionda çox üzəgə gedən məqsədlər güdür". Bu mətnin bütövlükdə təhlil olunması şərh və təhlil sahibi olaraq mənim üçün sözün əzizliyini demək deyil. Mən istəyirəm ki, Qulu Məhərrəmli publisistik imkanı onun öz yazısı (nitq) ilə daha dəqiq görünsün. Bu mətnin ayrı-ayrılıqda, hissə-hissə təqdim və təhlil olunması da az əhəmiyyətli deyil. Ancaq bütövlükdə nitq sənətkarın bütövlükdə potensial imkanını üzün çıxarıb, onun tarixi bilgiləri, mənsəb olduğu etnosun təbiiatından gələn hadisələrə ironik münasibət, mənzərəni kompleks halında qavrama gücü bütövlükdə özündə daha aydın görür. Məsələn, təqdim olunan məntədə Napoleona istinadını xüsusilə, diqqətə cəkmək olardı. Demək, Napoleondan gələn belə bir təzis var: hər hansı bir ölkəyə münasibət onun tutduğu coğrafi vəziyyəti görə müəyyən olunur, yaxud hamımız belə gəlir ki, Azərbaycan və ümumilikdə Cənubi Qafqaz (Qulu Məhərrəmli Qafqazıya terminini işlədir) yalnız sərvətləri ilə xariclərin diqqətini çəkir. Ancaq Qulu Məhərrəmli çox üstünlüklə ümumdünya düşüncə axını müstəvisində bizə anladır ki, güc dövlətlərinin Cənubi Qafqaza çəkan istək təkcə Xəzərin enerji ehtiyatları deyil, Kəlbəcərin qızıl yataqları deyil, lap eləcə, Gürcüstanın, nə qədər əhəmiyyətsiz olsa belə, Ermənistanın faydalı qazıntıları prinsipial məqsəd kimi də diqqətli cəlb etmir. Qulu Məhərrəmli çox ustalıqla oxucusuna (dinləyicisinə) anladır ki, dünya güc ölkələrinin Cənubi Qafqaza çəkan istək, həm də Cənubi Qafqazın kommunikasiya imkanlarıdır. Bu haqqı təbii bilmək, bunu dərk etmək ümumi siyasət arenasında hər hansı bir dövlət üçün siri deyil. Kommunikasiya imkanları heç də enerji imkanlarından aşağı qiymətləndirilmir. Ona görə də Qulu Məhərrəmli kütləvi düşüncənin aydın fikri arenasına belə bir təzis diktə edir ki, hər hansı bir hökmdər tələsmək yersizdir: «Ümidimiz Amerikaya idi, o da Ermənistanla dostlaşdır». Haqiqətən ümumi düşüncə axınında bu təzis çox populyardır.

(Davamı 9-cu səhifədə)

(Əvvəlki 8-ci səhifədə)

Qulu Məhərrəmli bu münasibətin səhv nöqteyi-nəzər olduğunu hələ 26 il bundan əvvəl deyib. Və bu, o vaxt idi ki, nə Amerikanın, nə də digər dünya ölkələrinin Azərbaycanı münasibəti aydın deyildi. Bu qədr vaxt keçəndən sonra məlum oldu ki, Qulu Məhərrəmliyin qənaəti nə qədər doğrudur. Yeni Amerika birmənalı şəkildə heç vaxt Ermənistanın tərəfində deyil, necə ki, Azərbaycanın haqq işini heç vaxt birmənalı şəkildə dilinə gətirmir. Qulu Məhərrəmli doğru şərh edir: Amerika istəyir ki, Ermənistanla Türkiyə yaxınlaşsın. Əlbəttə, Amerika onu da yaxşı bilir ki, Türkiyə Azərbaycanın mənafeyini heç vaxt güdəzə verməyəcəkdir. Və Qulu Məhərrəmliyin təbircə desək, bu da çox uzaq məqsədlər üçün istiqamətdir. Tarix işi Qulu Məhərrəmliyin mövqeyinin doğruluğunu sübut edər. Azərbaycan öz torpaqlarını işğaldan azad edərkən növbəti Amerika, hətta, Fransa, nə Rusiya, nə də İngiltərə konkret, aydın bir tələb irəlilətməmişdir. Çünki onların hər hansı bir tələbi özlərinin həqiqət təmsilçisi olmaq missiyalarına zərbə demək olardı.

Doğrudur, Fransa canlı təbircə desək, bir qədər «kam-xəm» elədi. Bütün bunlar Qulu Məhərrəmliyin 26 il bundan əvvəlki düşüncələrini də indiki zamanın uyğun gələn motivlərdir.

ABŞ-in göy muncuğuna münasibət sərgiləyərək Qulu Məhərrəmli çox böyük uzaqgörənliklə, 26 il bundan əvvəl qeyd edir ki: «Rusiya çox gözəl anlayır ki, onun Ermənistanla təsirinin azalacağı reallıqdır. Hətta güman etmək olar ki, məhz bu səbəbə görə Moskva yaxın perspektivdə Azərbaycanla münasibətlərini səhmana salmış». Qızıl bükülməli sözlərdir. Təkcə bu düşüncənin sahibinə Azərbaycan fikri arenasındakı ən yüksək öhdü düşür. Kim inana bilirdi ki, 26 ildən sonra Ermənistan Rusiyaya arxa çevirmək cəhdləri göstərəcəkdir?

Kim inana bilirdi ki, Rusiya Ermənistanın bu xəyanətləri müqabilində Azərbaycanla münasibətləri Türkiyə münasibətləri fonunda səhmana salmaq istəyində olacaq? Paşinyan hər gün (bəli, hər gün) yeni-yeni siyasi mövqələr sərgiləyir. Bu mövqələrdə ziddiyyətlər, xəyanətlər, sözü-nə dönlük hər an özünü göstərir.

Qulu Məhərrəmliyin birçə teziyi ilə bizə aydın olur ki, Robert Köçəryan, Serj Sarkisyan kimi avartürüst dövlət başçılarının qurduğu quduz rejim dayanıqlı ola bilməz. Zaman gələndə ki, ölkə özünün mənavi rahatlığını təmin etmək üçün düzgün yolu seçsin. Bu gün Ermənistanın qərb siyasətinə meylini məhz bu istiqamətdə qiymətləndirmək lazımdır.

Azərbaycan dövlətinin xarici siyasətinə kim, necə kömək edir? Zənnimcə, bu suala Qulu Məhərrəmliyin 26 il bundan əvvəl və bizim qızıl bükülməli tezis epiteti ilə müqafatlandırdığımız fikrini bir daha yada salmalıyıq. Mənsub olduğun xalqa, sadıq olduğun dövlətə bundan artıq hansı kömək ola bilər?

Qulu Məhərrəmli, bəli, uzun illər bundan əvvəl (04 may, 1995) deyirdi ki, "...Gürcüstan, Ermənistan və Azərbaycanın öz qapılarını Amerikanın üzünə geniş açacağı gün uzaqda deyil". Bu, o demək deyil ki, qapını açmaqla xoşbəxtlik bütün vücudu ilə ruhumuza daxil olacaq. Bundan sonra da hərəkət və çıxış yolu bizim münasibət və mövqələrimizdən çox asılıdır. Xüsusilə, Azərbaycan üçün olan imkanlardan danışıarkən Qulu Məhərrəmli tez-tez Türkiyənin adını xatırladır. Ye-

nə «göy muncuq» xoşbəxtlik ikisidir deyil. Xoşbəxtlik ikisidir hər kəsin ağıl və düşüncə işi seçdiyi yoldadır.

İran regional qovğalarında. "Yeni dünya", 8 İyun 1995.

Qulu Məhərrəmli siyasi şərhlərində və dünyanın siyasi gedişatına münasibətində, hadisələrin haraya aparacağına dair qənaətlərində özündən əvvəlki sovet, postsovet və dünya şərhçilərinin, siyasi icmalçıların bir çox əhəmiyyətli (əlbəttə, yararlı) davam etdirir. Özündən əvvəlki siyasi icmalçılardan haqqı olaraq Qulu Məhərrəmli daha çox mənsub olduğu regiona daxil olan ölkələrin siyasi mövqələrini şərh etməyə üstünlük verir. Hətta bəzən bu şərhlər qonşu ölkələrin siyasi mətbəxinə o qədər nüfuz edir ki, az qala onun kəşfiyyət xidmətlərindən də yararlandığına güman yəndirir. Əlbəttə, bu sadələşmiş oxucu (dinləyici) üçün qənaətdir. Əsas odur ki, Qulu Məhərrəmli siyasi tədqiqatə cəlb etdiyi ərazini (ölkəni) o qədər dəqiq öyrənir ki, onun dost-təntindən gələcəkdə hansı addımlar atacağıni dəqiq müəyyənləşdirir bilir.

İranın tarixi dövlətçilik ənənəsi var. Bunu Qulu Məhərrəmli də deyir. Bu ənənə ona imkan verir ki, dünya dövlətləri ilə münasibətlərdə kifayət qədər mühafizəkarlığını (əgər belə demək mümkündürsə, həm də təmkinini) qoruya bilsin. Əgər başqa cür olsaydı, ABŞ-in İrana qarşı münasibətində

bu cür şərh edirdi. Və üstelik Azərbaycan oxucusuna (dinləyicisinə) onu da çatdırır ki, "İranın iş adamları eyni istəklə həm Azərbaycana, həm də Ermənistanla pul qazanmaq üçün əlverişli fəaliyyət meydanı axtarırlar. Ona görə də İranın bu iki ölkə ilə iqtisadi əməkdaşlığında meydana çıxan hər hansı anlaşılmaqlığı siyasətləşdirmək rangları təhdidləndirməkdən başqa bir şey deyildir?". Bu, o deməkdir ki, Qulu Məhərrəmli populist vətənpərvərlik çağırışlarının hər zaman yetərli olmadığını dəqiq qərar verir. Doğrudan da insanlar müəyyən sakitlik mühitində iqtisadi əlaqələrə meyillidirlər və bu yöndə İran da istisna deyil.

Son dövrlərdə, xüsusilə, 44 günlük müharibə zamanında müəyyən heyecanlı fikirlər də araya gəldi. Söz yox, müəyyən iddialar və bunun öksəri də var, Qulu Məhərrəmli onu da göstərir ki, İran mətbuatında Azərbaycanı ittiham meylləri də var müxtəlif tərəflərdən. Ancaq publisist çox ustalıqla bunların əbəs olduğunu da qeyd edir. Üstelik onu da qeyd edir ki, «əgər İran ABŞ-la, o cümlədən, Qərbin demokratik ölkələri ilə əməkdaşlığa gedən yolda Azərbaycan qənaətinə keçmək istəyirsə, bunun üçün o, Bakı ilə samimi dialoqunun açarını tapmalıdır». Bu açar isə İranın regionda gedən siyasi qovğalarda Rusiyanın məkrli planları ilə çulğalanan niyyətlərindən

və ən başlıcası, problemin həlli yollarını (konkret həlli yolu) da göstərir.

Rusiya: aman-aman cəncərlərin əlindən: "Yeni dünya" 22 İyun 1995.

Əslində, bu tipli yazıları Qulu Məhərrəmliyin siyasi gündəliyi də adlandırmıyaq olar. Çünki o, cəncərlərlə bağlı Rusiya qan-qadalarını dünyanın siyasi müstəvisinə çəkməyi bilir. Sanki ağıl və güc qarşılıqlarını mahiyyət müstəvisinə çəkir. Əslində, Cəncənistanda o vaxt baş verən hadisələri şərh edən dünya siyasətçilərinin heç biri nikbin proqnoz vermişdir. Və Qulu Məhərrəmli də çəçen xalqının mübarizəsinə əzadlıq fonunda mübarizə özü kimi yanaşsa da, qətiyyətlə yekun fikir deyir bilmir. Bu yekun fikri deməyə o qədər qarışılan tərəflərin qeyri-bərabər imkanları yox vermir. Amma hər halda Qulu Məhərrəmli Rusiya-Cəncənistanda danışıqlarına üstünlük verir və bunu psixoloji üstünlük kimi Cəncənistandanın inamına yazır. Bu isə o deməkdir ki, zamanı yetişməmiş hər hansı bir güc qələbə iddiası ilə mübarizəsinin əvvəllərdə tonatona haqqı qazana bilməz. Və sonrakı hadisələr Cəncənistanda taleyini kifayət qədər aydın göstərdi. Qulu Məhərrəmli çox ustalıqla Rusiya-Cəncənistanda danışıqlarında yalnız Cəncənistanın psixoloji üstünlüyündən söhbət açır. Və bu psixoloji üstünlük bir gün də davam etməkdədir. Rusiya bu gün də Cəncənistanda mü-

2. HADİSƏLƏRƏ PUBLİSİST BAXIŞI

(Problemlər və həlli yolları)

qeyri-adi çirtlamalar baş verərdi. Doğrudur, onsuz da İran kifayət qədər güclü dövlət ənənəsinə söykənərək Amerika və onu təhdid edən qüvvələrə sət cavablar verir. Mənim yadıma gəlir: ABŞ-in İranı sət hədələdiyi dövrlərdə İranın Bakıdakı səfiri Əfşar Süleymani mənim də iştirak etdiyim tədbirdə belə bir ifadə işlətdi: «Dəvə yuxusunda çiyüd yeyir. Hərdən tak-tək də yeyir, hərdən də cüt-cüt yeyir. Zənnimcə, İran səfirinin Azərbaycan jurnalistləri önündə dediyi bu sözlər kifayət qədər gücə və arxasında dayanacaq fitvaya güvənirdi.

Qulu Məhərrəmli də İranın region qovğalarındakı mövqeyinə sət verərək göstərir ki, nə ABŞ antılan, nə də İran anti-Amerika siyasətini geriləmək fikrində deyil. Hər kəs öz gücünü və imkanlarına güvənmək yolu ilə gedir.

İran Amerikanı düşmən hesab edir. Şübhəsiz, bu yöndə Amerika meylləri hər hansı qonşu ölkəni də özünə düşmən hesab edir. O başqa məsələdir ki, İran bu gün nə qədər təklənməmiş olsa belə, yəni müstəqil siyasət yeridir. Amma onun siyasətində mənafe məsələsi həmişə ön plandadır. Amma İran çox ustalıqla Azərbaycanla müəyyən münasibətlər müstəvisinə qonşu və eyni zamanda Rusiya və Ermənistanla münasibətlərində də geri çəkilmir. Hətta Orta Asiyanın müstəqil dövlətləri ilə də müəyyən əlaqələrin davam etdirməkdədir. Qulu Məhərrəmli İrənlə bağlı siyasi mənzərəni xüsusilə dəqiqliklə diqqətə çəkir. Hətta onu da qeyd edir ki, İran çox ustalıqla Rusiya və Ermənistanla münasibətlərini davam etdirməli olacaq. Bir daha yada salırıq: Qulu Məhərrəmli bu məsələni düz 26 il bundan əvvəl elə

nasibətlərində mütləq həmin psixoloji üstünlüyü nəzərə alır. Bu da Qulu Məhərrəmliyin zamanı qarşılaşdığı hadisələrin mahiyyətini düzgün qavramasını təsdiq edir. Üstelik yeni yanaşmasında da sülh əmilinə xüsusi əhəmiyyət verir.

Cəncənistanda sülh la-büddürmü? "Yeni dünya" 26 İyun 1995.

Müəllif bu yazıda da sanki əvvəlki qeydlərinin davamını aparır. Rusiya və Cəncənistanda mübarizəsinə tərəflər arasında yalnız qarşılıqlı meylli kimi yox, həm də dünya düzünün istəyi kimi şərh edir. Əlbəttə, əvvəlki yazısında olduğu kimi, bu yazısında da Şamil Basayevin, Gövhər Dudaşevini adlarını çəkir, təkrar-təkrar "Moskva və Rusiya hərbciləri" ifadələrini işlədir. Bununla da qarşılaşan tərəflərin güclərini müstəviyə gətirmək istəyir. Diqqətə çatdırmaq istəyir ki, savaşa uzaq diyarlardan isteyincə qurtara bilməz. Amma qırxların, gərginliklərin qarşısını almaq üçün sülh danışıqları yeganə yoldur. Yazısının əvvəlindəki nitirək sualın cavabı da budur.

Doğrudur, sonralar çəçen məsələsi Rusiyanın öz isteklərinə uyğun, güc imkanlarına söykənərək həl olundu. Ancaq o da məlumdur ki, çəçen inadi yaddaşlarda qaldı. Üstelik Rusiyaya da elə bir zərbə vurdu ki, müəyyən kommunikasiyalardan yola gələcəkdə Cəncənistanda keçəcəksə, həmişə şübhəli olacaq.

Qulu Məhərrəmli doğru deyir: bütün problemlərin həlli sülhə bağlıdır. Hətta sülh şərtləri bir çox hallarda ağır olsa da.

Əli Rza XƏLƏFİLİ,
03.08.2021

Hadisələrə qələm adamı, yeni yazıçı, publisist, şərhçi (natiq) olaraq Qulu Məhərrəmli seyrçi yanaşmır. Hadisələri doğuran problemləri açıqlayır